

Ekspertyza ornitologiczna na potrzeby termomodernizacji bloku mieszkalnego przy ul. Makuszyńskiego 10-12 w Wałbrzychu

Autor:

mgr inż. Tomasz Kniola

.....

Poznań 2016

1 Cel i zakres opracowania

Opracowanie stanowi ekspertyzę ornitologiczną dla budynku położonego przy ulicy Makuszyńskiego 10 oraz Makuszyńskiego 12 w Wałbrzychu, woj. dolnośląskie przed zaplanowanym przedsięwzięciem z zakresu termomodernizacji. Wykonano ją na podstawie przeprowadzonej w terenie inwentaryzacji gniazd i siedlisk chronionych gatunków ptaków. Ekspertyza jest częścią postępowania mającego na celu zgodne z prawem usunięcie gniazd i siedlisk gatunków chronionych ptaków, a także ich skompensowanie.

Zakres ekspertyzy ornitologicznej obejmuje:

- Przeprowadzenie szczegółowej kontroli przedmiotowego budynku przeznaczonego do termomodernizacji celem wykrycia gniazd i siedlisk gatunków chronionych ptaków.
- Sporządzenie ekspertyzy ornitologicznej wraz z dokumentacją fotograficzną i zobrazowaniem na rzutach i widokach elewacji miejsc, gdzie występują gniazda i siedliska chronionych gatunków ptaków.
- Sporządzenie wykazu środków minimalizacji oddziaływania inwestycji na awifaunę oraz kompensacji za usuwane gniazda i siedliska oraz miejsc ich zawieszenia na podkładzie rzutów budynku lub widoków elewacji.
- W przypadku zaistnienia konieczności zniszczenia siedlisk lub gniazd ptaków lub nietoperzy przygotowanie wniosku do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska (RDOŚ) o odstąpienie od zakazów obowiązujących w stosunku do gatunków chronionych, wraz z zakresem i miejscem kompensacji, celem wysłania przez Zleceniodawcę.

2 Metodyka prowadzenia prac

2.1 Opis budynku

Przedmiotem ekspertyzy jest blok mieszkalny wielorodzinny położony w obrębie ewidencyjnym Wałbrzych 0005, miasto Wałbrzych, na działce nr 13/3 (Makuszyńskiego nr 10) i 13/4 (Makuszyńskiego nr 12). Budynek jest pięciokondygnacyjny, nad ostatnim piętrem istnieje stropodach wentylowany, do którego prowadzą otwory wentylacyjne z zewnątrz. Budynek został wybudowany w 1974 roku, ma 42 lata, w technologii wielkopłytowej. Budynek nie wykazuje istnienia dużej ilości szczelin, gdyż fugi pomiędzy płytami żelbetowymi są wypełnione.

Ryc. 1. Elewacja wschodnia (wejściowa) budynku z zaznaczeniem pozycji stwierdzonych gniazd i siedlisk ptaków.

Ryc. 2. Elewacja wschodnia (balkonowa) budynku z zaznaczeniem pozycji stwierdzonych gniazd i siedlisk ptaków.

2.2 Opis inwestycji

W ramach termomodernizacji budynku zostaną przeprowadzone następujące prace (wymieniono te, które ze względu na rodzaj lub miejsce przeprowadzenia mogą negatywnie oddziaływać na gatunki chronione):

- Docieplenie ścian zewnętrznych za pomocą styropianu (w ramach prac wykonane zostaną też: docieplenie ościeży okiennych, demontaż istniejących okładzin ścian, wykonanie obróbek blacharskich oraz niezbędny remont balkonów z wykonaniem izolacji poziomej przeciwwilgociowej płyt balkonowych),
- Dodatkowe docieplenie stropodachu wentylowanego granulatem z wełny mineralnej poprzez wdmuchanie materiału do przestrzeni wentylowej wraz z jednoczesnym wykonaniem niezbędnego wentylowania systemowego dachu oraz remontem pokrycia

jako zabezpieczenia wykonanego docieplenia (jednowarstwowe krycie papą termozgrzewalną).

2.3 Uwarunkowania prowadzonych badań

Badania składały się z dwóch elementów – części terenowej i kameralnej. Badania terenowe przeprowadzono w dniu 23. września 2016 roku.

W trakcie kontroli wykorzystywano lornetkę Swarovski 10*50 w celu poszukiwania ptaków oraz śladów gniazd i pobytu ptaków na budynku. Prace terenowe polegały na poszukiwaniu na i w budynku m.in. następujących istotnych z punktu widzenia wykrycia obecności ptaków elementów:

- Gniazd i pozostałości gniazd,
- Nisz, dziur, ubytków w elewacji i szpar stwarzających dogodne miejsce do gniazdowania ptaków (zwłaszcza pod parapetami, opierzeniami, w szczelinach dylatacyjnych, na łączeniach elementów budowlanych wykonanych z różnych materiałów),
- Odchodów, piór, śladów od otarć ogonów pod otworami wejściowymi do siedlisk lęgowych, i innych śladów bytności ptaków,

a także ptaków przebywających w i na budynku.

Wszystkie ww. elementy były inwentaryzowane, opisywane na podkładzie rzutu z geoportalu (www.geoportal.gov.pl) i fotografowane. Następnie w toku prac kameralnych na podstawie zebranych w terenie danych określano liczbę par poszczególnych gatunków, które mogą gniazdować na terenie badanego budynku.

Kolejnym etapem było zaplanowanie adekwatnego sposobu i wielkości kompensacji.

2.4 Braki w metodyce, ryzyko błędu i zasada przezorności

Sposób wykonania ekspertyzy ornitologicznej zależy od terminu jej zlecenia. W przypadku, gdy wykonanie prac jest zlecone do przeprowadzenia w sezonie lęgowym ptaków tj. od kwietnia do lipca włącznie, wyniki dotyczą rzeczywistych siedlisk ptaków. W tym okresie jest możliwe znalezienie wszystkich gniazd i dokładne określenie ilości par gniazdujących w budynku. W przypadku, gdy wykonanie prac jest zlecone do wykonania poza sezonem lęgowym ptaków (tak jak w tym przypadku), wyniki dotyczą głównie potencjalnych siedlisk ptaków. W drugiej połowie września gatunki chronione występowały lecz w mniejszej ilości niż w sezonie lęgowym w/na budynku. Możliwe jest więc jedynie wnioskowanie na podstawie stwierdzonych gniazd, śladów kału i dostępnych szczelin. Zgodnie z prawem autorzy ekspertyzy są zobowiązani w takim przypadku zastosować w możliwie szerokim zakresie zasadę przezorności. Jednym z możliwych sposobów zastosowania tej zasady w praktyce jest wnioskowanie na podstawie jakości siedliska (HSI)

Metoda Habitat Suitability Index (HSI) polega na ocenie pojemności siedliska i uznaniu, że wszystkie dogodne siedliska na danym obszarze są zajęte, a ilość występujących tam osobników jest równa maksymalnej pojemności siedliska. Metoda ta jest stosowana przede wszystkim do prowadzonych na znacznych obszarach badań ichtiologicznych i herpetologicznych. Jednakże model daje się zastosować także przy badaniach ornitologicznych.

Stosując ten model uznaje się, że jeśli nisze i szczeliny w budynku umożliwiają gniazdowanie tam do trzech par danego gatunku, to należy założyć zgodnie z zasadą przezorności, że trzy pary gniazdują na budynku. W związku z powyższym w ramach kompensacji należy odtworzyć przy okazji termomodernizacji co najmniej trzy siedliska/ miejsca lęgowe dla tego gatunku.

Taki sposób szacowania jest obarczony błędem i może prowadzić do zawyżenia ilości par potencjalnie gniazdujących na terenie budynku w stosunku do rzeczywistej liczby gniazdujących ptaków. Może to skutkować szerszym zakresem zalecanych działań kompensacyjnych niż byłby uzasadniony w przypadku prowadzenia inwentaryzacji w sezonie lęgowym. Nie można jednak tego uniknąć bez pełnej inwentaryzacji prowadzonej w okresie rozrodczym ptaków.

2.5 Podstawa prawna i literatura

Podstawą co do zakresu opracowania jest opis przedsięwzięcia udostępniony przez Klienta. Podstawę prawną stanowią zapisy następujących aktów prawnych:

- Ustawa o ochronie przyrody z dn. 16 kwietnia 2004 (Dz. U. 2009 nr 151, poz. 1220 ze zm.)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 06 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2014 poz. 1348)
- Ustawa o ochronie zwierząt z dn. 21 sierpnia 1997 (Dz. U. 2009 nr 151, poz. 1220 ze zm.)

Realizując prace brano pod uwagę także nieoficjalne wytyczne i artykuły prezentujące najlepsze praktyki w dziedzinie prowadzenia prac termomodernizacyjnych z poszanowaniem ochrony przyrody i projektowania skutecznej kompensacji. Publikacje te nie stanowią prawa, należy natomiast brać je pod uwagę, aby uzyskać możliwie najlepszy efekt ekologiczny przy możliwie niewielkim wkładzie finansowym i umożliwić inwestorowi realizację jego celów bez szkody dla występujących w budynku dzikich gatunków zwierząt:

- Zyskowski D., Zielińska D., 2015. Przewodnik do inwentaryzacji oraz ochrony ptaków i nietoperzy związanych z budynkami. Federacja Gaja, Szczecin.
- Wylegała P., Jaros R. i inni, 2009. Docieplanie budynków w zgodzie z zasadami ochrony przyrody. Salamandra, Poznań.

3 Wyniki kontroli

Pewne, prawdopodobne i potencjalne miejsca gniazdowania i siedliska ptaków

Na Ryc. 1 do Ryc. 2 zaznaczono na widokach ścian budynku miejsca lokalizacji gniazd lub siedlisk ptaków gatunków prawnie chronionych. Poniżej je wymieniono:

KLATKA SCHODOWA "10"

- Poz. 10-1. 13 siedlisk jerzyka (ślady ogonów pod otworami do stropodachów), z tego dwa zostały (prawdopodobnie bez zezwolenia RDOŚ) zamknięte.

- Poz. 10-2. Dwa otwory do stropodachu – potencjalne siedlisko jerzyka.

KLATKA SCHODOWA "12"

- Poz. 12-1. 22 otwory do stropodachu zamknięte za pomocą kratki. Z tego minimum 17 otworów ma ślady ogonów pod otworami do stropodachów, z czego wynika, że przed zamknięciem służyły jako siedlisko lęgowe, prawdopodobnie jerzyka.

Łącznie stwierdzono na budynku 37 siedlisk jerzyka (Tab. 1, Tab. 2): 30 siedlisk pewnych i prawdopodobnych oraz 5 siedlisk potencjalnych.

Tab. 1. Podsumowanie stwierdzonych na budynku gniazd i siedlisk na bloku w części dotyczącej klatki nr 10.

Poz.	Jerzyk - siedlisko	Jerzyk - siedlisko poten- cjalne	
10-1	13		
10-2		2	
Suma	13	2	15

Tab. 2. Podsumowanie stwierdzonych na budynku gniazd i siedlisk na bloku w części dotyczącej klatki nr 12.

Poz.	Jerzyk - siedlisko prawdo- podobne	Jerzyk - siedlisko potencjalne	
12-1	17	5	
Suma	17	5	22

4 Wnioski

4.1 Harmonogram prac termomodernizacyjnych

W związku ze stwierdzeniem obecności siedlisk i gniazd ptaków na budynku należy zwrócić się do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu z *wnioskiem o wydanie zezwolenia na odstępstwa od zakazów w stosunku do gatunków dziko występujących zwierząt roślin lub grzybów objętych ochroną gatunkową* na podstawie art. 56 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Prace termomodernizacyjne będą prawdopodobnie przeprowadzane między 1. września 2017 a 31. sierpnia 2018 roku.

Po uzyskaniu ww. zezwolenia należy poza sezonem lęgowym ptaków tj. w okresie od 16 października do końca lutego uniemożliwić dostęp ptaków do wszelkich szczelin stwierdzonych na budynku, w tym zwłaszcza do tych wskazanych w rozdziale 3. Warunkowo można przeprowadzać prace termomodernizacyjne bez uprzedniego zabezpieczania szczelin od 16 września jednak pod nadzorem ornitologa, który sprawdzi czy między 16. września, a 16. października nie mają miejsce lęgi ptaków. Jeśli prace będą kontynuowane w sezonie lęgowym tj. po końcu lutego, należy do końca lutego zabezpieczyć szczeliny przed gniazdowaniem ptaków.

Szczeliny, które należy zabezpieczyć to szczeliny szersze niż 10 mm znajdujące się: pod parapetami, opierzeniami, za rynnami spustowymi i rynnami poziomymi, pomiędzy murem, a połącią dachową i inne podobne, które stanowić mogą miejsce lęgów lub przebywania zwierząt. W miejscach tych mogą bytować także nietoperze, dlatego przed zamknięciem tych otworów i szczelin należy upewnić się, czy ich tam nie ma. W razie wątpliwości należy przymocować wokół szczeliny dość sztywną plastikową siatkę umożliwiającą wyjście nietoperza ze szczeliny, która jednak po jego wyjściu z powrotem będzie dolegała do otworu (Ryc. 3).

Ryc. 3

Na każdym etapie prac w razie gdyby chronione gatunki miały tam czynne gniazdo t.j. z jajami lub piskletami należy podjąć działania umożliwiające przeprowadzenie prac zgodnie z obowiązującym prawem ochrony przyrody, w tym zwłaszcza nie należy płoszyć i prowadzić prac w pobliżu miejsc gniazdowania ptaków (około 5 – 10 metrów w każdą stronę).

Dochowując wyżej wymienionych zasad można przeprowadzać prace termomodernizacyjne w ciągu całego roku, gdyż minimalizuje się prawdopodobieństwo przebywania gatunków chronionych w czasie wykonywania ocieplenia.

W czasie gdy położone są już warstwy styropianu, tynk i farba, a jeszcze nie zdjęto rusztowań należy we wskazanych miejscach na budynku zamontować kompensację w postaci budek lęgowych. Alternatywnie do zawieszania budek można pozostawić dotychczas istniejące otwory do budynku, co w praktyce ze względów estetycznych jest rzadko praktykowane.

4.2 Zabiegi minimalizujące

Zabiegi minimalizujące nie są konieczne.

4.3 Zabiegi kompensujące

W związku przedstawionymi w rozdziale 3 wynikami zaleca się dokonanie kompensacji za zamykane siedliska lęgowe ptaków chronionych gatunków.

I. Zalecany sposób kompensacji

Dla klatki schodowej nr 10 należy pozostawić wszystkie 15 otworów wlotowych do stropodachu zaznaczone jako poz. 10-1 (13 otworów) i 10-2 (2 otwory) otwartymi i dostępnymi ponownie dla ptaków.

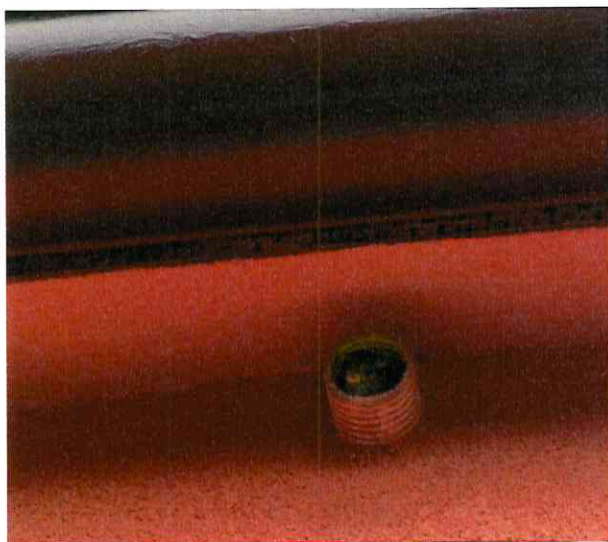
Dla klatki schodowej nr 12 należy otworzyć wszystkie 22 otwory wlotowe do stropodachu zaznaczone jako poz. 12-1 i uczynić je dostępnymi (w co najmniej 17 przypadkach - ponownie) dla ptaków.

Należy w tym celu włożyć i zamocować na trwale poprzez warstwę termoizolacyjną rurki o średnicy **wewnętrznej** przynajmniej 50 mm. Należy uważać by rurki trafiły dokładnie w

otwory w płycie żelbetowej. Mogą to być rurki drenarskie ceramiczne lub rurki PCV. W przypadku rur PCV muszą one być bruzdowate w środku, tak by ptak przechodząc przez rurkę miał możliwość zaczepienia się o bruzdy. Efekt ten można uzyskać poprzez zastosowanie chropowacenia rurki wewnątrz walcem drucianym nałożonym na wiertarkę.

Otwory wlotowe wykonane w tej technologii są bardzo szybko ponownie zajmowane przez ptaki. Ponowne uczynienie stropodachu wentylowanego dostępnym dla ptaków jest najtańszą i najskuteczniejszą metodą kompensacji.

II. Alternatywny sposób kompensacji

Dla klatki schodowej nr 10 alternatywnie można zamiast uczynienia otworów do stropodachu ponownie dostępnymi dokonać kompensacji polegającej na zawieszeniu na przedmiotowym budynku od strony wschodniej 15 budek **trocinobetonowych** dla jerzyka (np. typ APK-1) (są wykorzystywane także przez wróble) (Ryc. 4).

Dla klatki schodowej nr 12 alternatywnie można zamiast uczynienia otworów do stropodachu ponownie dostępnymi dokonać kompensacji polegającej na zawieszeniu na przedmiotowym budynku od strony północnej 22 budek **trocinobetonowych** dla jerzyka (np. typ APK-1) (są wykorzystywane także przez wróble) (Ryc. 5).

Budki mogą być niedaleko od siebie gdyż jerzyk (jak i wróbel) może gnieździć się kolonijnie. Budki dla jerzyka należy zawiesić jak najwyżej na budynku, a przynajmniej 6 m ponad powierzchnią terenu. Lokalizacja budek wynika z preferencji jerzyków, które wymagają dużej przestrzeni wolnej pod otworem do budki, tak by młode ptaki mogły swobodnie wylecieć z budki w swój pierwszy w życiu lot. W razie braku miejsca na przedmiotowym budynku lub we wskazanych miejscach na tym budynku dopuszcza się zawieszenie budek w innej lokalizacji po konsultacji z wykonawcą ekspertyzy.

Jerzyk jest ptakiem, który w Polsce gnieździ się prawie wyłącznie w budynkach. Jego populacja zmalała znacząco w wyniku zamykania otworów w budynkach podczas ocieplania budynków. Pojedynczy jerzyk w okresie pobytu w Polsce (maj – sierpień) łowi codziennie po kilka tysięcy sztuk uciążliwych dla ludzi owadów – komarów, meszek, much. Warto zawieszać przy okazji modernizacji budynku skrzynki lęgowe dla jerzyka, gdyż jest to stosunkowo niewielki koszt w porównaniu z korzyściami przyrodniczymi, jak edukacyjnymi i estetycznymi dla mieszkańców.

Budki mogą być mocowane do ścian nośnych na przykład za pomocą kotew wklejonych w otwory wywiercone uprzednio w ścianie (nie należy mocować ich do warstwy termoizolacyjnej) (Ryc. 6). Kotwy powinny być na tyle długie by wystawały poza warstwę termoizolacyjną. Do kotew należy przymocować stalowy płaskownik, a dopiero do płaskownika śrubami budki.

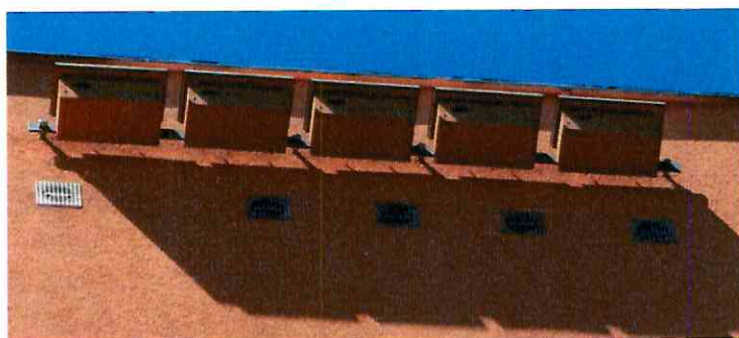
Nie zaleca się wieszać budek lęgowych nad oknami. Nie dopuszcza się wieszania budek wykonanych z drewna, gdyż są mało odporne na warunki atmosferyczne w porównaniu do budek trocinobetonowych. Po kilku latach mogą się zacząć rozpadać, co oznaczałoby zakończenie kompensacji.

Ryc. 4 Proponowane miejsce zawieszenia budek dla jerzyków na elewacji wschodniej (wejściowej) części bloku dotyczącej klatki nr 10. Żółta linia oznacza 15 budek dla jerzyka typu APK-1 w jednym rzędzie (tak jak na Ryc. 6), można je także zawiesić w dwu równoległych rzędach w odległości kilku/ kilkunastu centymetrów nad sobą..

Ryc. 5 Proponowane miejsce zawieszenia budek dla jerzyków na ścianie szczytowej północno części bloku dotyczącej klatki nr 12. Niebieska linia oznacza 22 budki dla jerzyka typu APK-1 w jednym rzędzie (tak jak na Ryc. 6), można je także zawiesić w dwu równoległych rzędach w odległości kilku/ kilkunastu centymetrów nad sobą.

Ryc. 6 Przykładowy sposób zamocowania pięciu budek dla jerzyka typu APK-1 do budynku – za pomocą płaskownika i czterech kotew mocujących płaskownik do ściany budynku, przechodzących przez warstwę termoizolacyjną.

4.4 Zalecenia dot. nadzoru przyrodniczego

Dochowując wymienionych w rozdziale 4.1 zasad można przeprowadzać prace termomodernizacyjne w ciągu całego roku, gdyż minimalizuje się prawdopodobieństwo przebywania gatunków chronionych w czasie wykonywania prac termoizolacyjnych. W razie wątpliwości należy skonsultować się z wykonawcą ekspertyzy.

Autor opracowania:

mgr inż. Tomasz Kniola

Os. S. Batorego 20/62, 60-687 Poznań, Tel. 509 468 846

email: ekspertyzy.ornitologiczne@gmail.com

www.ekspertyzy-ornitologiczne.pl